

BİRİNCİ MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

THE FIRST NATIONAL CONGRESS OF TURKISH MEDICINE

Dr. Oya Ögenler¹, Arş. Gör. Rana Can¹, Prof. Dr. İlder Uzel²

¹Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı, Adana

² Çukurova Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dekanı, Adana

E-mail: oyaogenler@gmail.com

iuzel@hotmail.com

Summary

The first one of national congress of Turkish Medicine, a long series of meetings in which general medicine and paramedical subjects were discussed, was organized in September 1925 by Turkish Medicine Committee. The congress under the auspices of Gazi Mustafa Kemal Paşa, was gathered in Turkish Great National Assembly. This meeting, in which İsmet Paşa, the prime minister of that time, and the minister of health Doctor Refik Bey were present to make speeches, was a turning point for the scientific and social history of Turkish Medicine of republic term.

This article is the product of a study on the book named The First National Congress of Turkish Medicine one copy of which is present in İlder Uzel's personal library. To make two determinations will be appropriate for the content of the book which introduces the meeting in comprehensive and detailed way. The introductory speeches were noteworthy in point of showing the health policy and medical view of the administration staff. Presentations of the doctors from different regions were giving clues about health problems, medical mentality and practice of medicine in the country.

The whole text of introductory speeches of the prime minister İsmet (İnönü) Paşa, the minister of health and social help Refik (Saydam) Bey and the dean of medical school Ziya Nuri (Birgi) Bey take place in this article. The evaluation about this speeches and information from different sources on the congress are in the parts of introduction and conclusion. The discussions made in the meeting and evaluation of the presentations will be made as different studies.

Giriş

Bu çalışmada; Cumhuriyet dönemi Türk tıbbının bilimsel ve sosyal tarihi bakımından önemli bir dönüm noktası olan Birinci Milli Tıp kongresinin kitabının incelenmesiyle Atatürk ve çalışma arkadaşlarının benimsediği sağlık politikasını ve tıba bakış açısını gösterebilmek, o dönemin sağlık sorunları ve hekimlik uygulamaları hakkında ipuçları verebilmek amaçlanmıştır. Dönemin Başbakanı İsmet (İnönü) Paşa'nın, Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanı Refik (Saydam) Bey'in, tıp fakültesi dekanı Ziya Nuri (Birgi) Bey'in açılış konuşmaları makalede tam metin olarak yer almaktadır.

Genç cumhuriyetin kongreler düzenlemesi, toplumsal alandaki birçok konu için olduğu gibi sağlık alanında da özellikle planlama açısından önemlidir. Yurdun dört bir yanından kongreye katılan hekimlerin bildirimleri ve tartışmaları modern olanaklara ulaşmaktan mahrum kalmış olan Anadolu halkının genel durumunun değerlendirilebilmesini sağlamıştır. Makale, bir nüshası İlder Uzel'in kişisel kütüphanesinde bulunan Birinci Milli Türk Tıp Kongresi kitabı üzerinde yürütülen çalışmanın bir ürünüdür.

Kongrenin Yapıldığı Dönemde Türkiye'nin Tıp ve Sağlık Açısından Durumu

XIX. yüzyıldan itibaren biçimlenen çağdaş tıp anlayışına göre, toplumun bütününe kapsayan sağlık önlemleri alınması gerekmektedir. Yasal ve ekonomik boyutları olan bu gereği yerine getirme süreci modern devletin temel görevlerinden biridir. Batının gelişimine koşut olarak Osmanlı İmparatorluğunda "sağlık" anlayışının değişimi ile birey yerine toplumun sağlığı dikkate alınarak düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Osmanlı imparatorluğunda hastalığa ve sağlığa geleneksel bakış, içinde mistik öğeleri barındırır da hiçbir zaman Batı Ortaçağı'nın karanlığında olmamıştır 1,2,3. Ancak XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde başlatılan ülkede modern tıbbi ve sağlık örgütlenmesi kurma yolundaki düzenlemeler de istenildiği kadar verimli olamamıştır.

Cumhuriyet kurulana kadar üst üste gelen savaşlar halkın sağlığını değişik açılardan etkisi altına almıştır. Anadolu halkı hem sosyal hem de ekonomik zorluklarla karşılaşmıştır. Uzun süren savaşlar nedeniyle ölümlerin yanı sıra meydana gelen sakatlıklar tedavi edici sağlık hizmeti alması zorunlu hale gelen nüfusu artırmış, çalışabilecek insan gücünü azaltmıştır. Tarım alanlarında ve sanayide çalışan nüfus azaldığı için ekonomi etkilenmiş halk daha yoksul hale gelmiştir. Halkın alım gücü azaldığı için gerekli olan besin maddelerine, yaşamı idame ettirecek şartlara ulaşmaları zorlaşmıştır 1,4,5.

Çocukların beklenen yaşam süreleri düşmüş, sağlık koşullarına ulaşma imkânları azalmış, beslenememeye, bulaşıcı hastalıklara bağlı ölümler artmıştır. Ebe ve hastabakıcı sayısı azlığı kadınların muayenelerinin ve gebelik takiplerinin yapılamaması hem anne hem çocuk ölümlerinin artışına neden olmuştur 6.

Anadolu'nun coğrafi konumundan dolayı göç yolu üzerinde bulunması nedeniyle sıtma, frengi, tifo, tifüs gibi hastalıkların yayılması kolay olmuştur. Tanı koyacak hekime ve kullanılacak ilaçlara ulaşmanın zorluğu; yetersiz ve dengesiz beslenememeye bağlı vücut direncinin azlığı hastalıkların iyileşmesini engellemiştir. Bulaşma zincirini kırarak temizlik malzemelerinin yokluğu ya da pahalılığı, tuvaletlerin denetimsizliği, alt yapının kurulamaması, bataklık gibi hastalık kaynaklarının yok edilememesi, ısınma ve giyinme ihtiyaçlarının karşılanamaması ve benzeri pek çok neden bulaşıcı hastalıklarla mücadeleyi zorlaştırmıştır. Savaş sırasında askerin ve sivil halkın büyük bir kısmı bulaşıcı hastalıklardan ölmüştür 1,5,6,7.

Osmanlı döneminde büyük bir çoğunluğu yabancı uyruklu ya da gayrimüslim olan eczacılar genel olarak İstanbul ve büyük şehirlerde hizmet vermişlerdir. Türk eczacılar 1900lerden sonra eczane açmaya başlamıştır. Anadolu'nun pek çok ilçesinde hiç eczane bulunmamıştır. Örneğin 1924 yılında Ankara'da yedi eczane den biri resmi olup, Numune Hastanesi'nde yer almış, yalnızca hastanede yatan hastalara ilaç imal etmiştir. Lozan anlaşmasından sonra gayrimüslimlerin yer değiştirmeleri nedeniyle yurt genelindeki eczane sayısı Osmanlı imparatorluğu

zamanından daha az bir sayıya düşmüştür 1930 yıllarında yurt genelinde bulunan 427 eczane den 132'si İstanbul'da geriye kalanlar yurt genelinde hizmet vermiştir. Halkın ilaç temini çok zor olmuştur 5,8.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde hastaneler genel olarak büyük şehirlerde bulunmuştur. Devlet tarafından taşrada memleket tabipleri görevlendirilmiş bunlar hem koruyucu hizmetleri hem de tedavi edici hizmetler yerine getirmiştir. hekim maaşları ve sağlık hizmeti masrafları yerel yönetimler tarafından karşılanmıştır. Hekimlerin büyük kısmının orduda görevlendirilmesi ve tıp eğitiminin peş peşe gelen savaşlardan dolayı aksaması yüzünden ülke genelinde sivil halka hizmetle görevli eğitimli hekim sayısı yetersiz kalmıştır^{2,3}.

Ankara'da TBMM kurulduğunda Biri Vilâyet Hastanesi, diğeri Cebeci Askeri Merkez Hastanesi olmak üzere iki hastane hizmet vermiştir. Vilâyet Hastanesi giderleri Belediye tarafından yerine getirildiğinden bu hastaneye Gurebâ/Garipler veya Belediye Hastanesi denilmiştir. 1924 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanarak adı "Ankara Numune Hastanesi" olarak değiştirilmiştir⁵.

Zübeyir Kars'ın, Ankara Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Müdürü Muslihiddin Safvet'in anılarından aktardıklarına göre sağlık için ayrılan ödenekleri vilayet encümeni halkın fakirliğine ve zorunlu sağlık ihtiyaçlarına rağmen başka yere aktarmıştır, hastanenin Sağlık bakanlığına devredilmesi yerinde bir karar olmuştur⁵.

TBMM kurulduktan sonra Büyük Millet Meclisi 1 Mayıs 1920 tarihli ikinci oturumda Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun tasarısının birinci maddesiyle Sağlık Bakanlığını kurmaya karar vermiştir⁹. Mecliste çıkan tartışmalar Osmanlı dönemi ile yeni cumhuriyetin farklılıklarına ışık tutmaktadır.

Teklif edilen madde; "Madde 1: Şer'iyeye ve Evkaf, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye, İktisat (Ticaretin Ziraat, Orman, ve Maadin), Maarif, Adliye ve Mezahib, Maliye ve Rusumat, Nafia, Dahiliye (Emniyet-ı Umumiye, Posta ve Telgraf), Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Erkan-ı Harbiye Umumiye işlerini görmek üzere Büyük Millet Meclis'in on bir zattan, mürekkep bir icra heyeti vardır." şeklinde olmuştur.

Tekliften sonra Mehmet Refik Bey (Şevket İnce) "Bizde Sıhhiye nezareti yoktu. Sıhhiye evvel ahir ve merbuttur(bağlıdır). Fakat kabineye dahil değildir. Muavenet içtimaiye tabiri Muavenet İçtimaiye namında bir nezaretin vücudundan hiçbirimizin haberi yoktur. Binaenaleyh Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye tabiri muhdestir (sonradan yaratılmış)." sözleriyle itirazını dile getirmiştir. İstanbul hükümetlerinde hariciye nezaretine bağlı olan sağlık işleri daha sonra Dâhiliye Nezaretine bağlı bir müdüriyet olarak kalmıştır.

Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey memleketimizde görülecek işin sıhhiye işi olduğunu, sıhhat olmazsa ne dâhili işin ne harbiye işinin kalacağını, evvela sıhhati muhafaza etmek gerektiğini belirterek itirazlara yanıt vermiştir. Daha sonra "Yetim çocuklar sokaklarda sürünüyor. Gidiniz bakınız, cami şeriflerde zavallı çocuklar muhacir namı altında oturuyor. Beyler! Onlar bizim için ölen kahramanların aileleridir. Bunlara edeceğimiz muavenet, muavenet-i içtimayeden başka bir şey değildir." diye sözlerine devam etmiş belki biraz geç güç olacağını fakat medeniyet dünyasına karşı yapabiliyoruz diyeceklerini belirterek itirazlara yanıt vermiştir⁹.

Atatürk ve arkadaşlarının halkın sağlığına verdiği önem açıktır. Yurdun içinde bulunduğu şartlar göz önüne alınarak 2 Mayıs 1920 Sıhhiye Ve Muavenet-İ İçtimaye Vekâleti kurulmuş, 3 Mayıs 1920 günü 127 oy ile İstanbul Milletvekili olan Dr. Adnan Bey (Adıvar) seçilmiştir9. Sağlık işleri, milletvekili tarafından yönetilecek düzeye yükseltilmiş sorumluluk alanı genişletilmiştir. Sadece sağlık işlerinden değil o sırada çok gerekli olan sosyal yardımlaşmadan da sorumlu tutulmuştur9.

Kongrenin düzenlendiği 1925 yılında devletin elinde bulunan tedavi kurumları numune hastanesi 1, salgın ve bulaşıcı hastalıklar hastanesi 2, akıl hastanesi 1, eftal hastanesi 1, amele hastanesi 1, darülkelp 4, sanatoryum 1, gurebayı müslimin hastanesi 1, bu hastanelerde yatak sayısı 2155'dir7.

Kongrenin Düzenleyicileri ve Programının Ana Hatları

Bir önceki bölümde anlatılan zor şartlar içinde cumhuriyetimizin ilk tıp kongresi Türkiye Tıp Encümeni tarafından Birinci Milli Tıp kongresi adıyla 1-3 Eylül 1925 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir6.

Kongrenin düzenlenmesini sağlayan, Cumhuriyet'ten önce adı Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye olan Türkiye Tıp Encümeni 1862 yılında gayri resmi olarak kurulmuş, 1865'te padişahın izin alınarak resmileşmiştir. Cumhuriyet dönemine kadar birçok tıp kitabını tercüme etmiş, Türkçe tıp lügatını hazırlamış, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin açılmasını sağlamıştır. 1966 yılında Türk Tıp Akademisi adını almıştır10.

Kongrenin heyet-i idaresinde Dr Süleyman Numan, Dr Ziya Nuri (Birgi), Dr Tevfik Salim (Sağlam), Dr Abdülkadir Lütfi (Noyan), Dr. Niyazi İsmet (Gözcü) yer almaktadır6. Dr.Tevfik Salim kongre sekreterliği görevini üstlenmiştir11.

Kongrede büyük emeği olan Süleyman Numan Paşa Kongre hazırlıkları sırasında vefat etmiştir (1868-1925). Birinci dünya savaşı sırasında Sahra Sıhhiye Müfettişi Umumisi adı altında sağlık işlerini yürütmek için Genelkurmay Başkanlığı tarafından kurulan şubenin başkanlığını yapmıştır, önemli bir sağlık kadrosu kurulmasını sağlamış aşı kampanyasını yürütmüştür. Malta'da iki yıl sürgün kaldıktan sonra Vakıf Gureba Hastanesinde başhekimlik yapmıştır12.

Kulak burun boğaz uzmanı Ziya Nuri Paşa (1872-1936), Gülhane Hastanesi'nde sonra Şişli Etfal Hastanesi'nde savaş sırasında Selanik mıntıkasında Ordu Sıhhiye Müşaviri ve Merkez Hastanesi Mütahassıslığı ile vazife yapmıştır. İhtiyat Asker Hastanesi ilan edilen Tıp Fakültesi Hastanesi'nde Sertabip (başhekim) olarak çalışmış, Tıp Fakültesi Dekanlığı yapmış, 1936'da milletvekili olmuştur13.

Abdülkadir Lütfi (Noyan) 1910'da Askeri Tıbbiyeyi bitirdikten sonra Çanakkale'de, Bağdat'da ve Musul'da hıfzısıhha müşavirliklerinde bulunmuştur. İstanbul Gülhane Askeri Tıp Akademisinde askeri hıfzısıhha ve dâhiliye profesörü oldu. İstanbul 1. ordu sıhhiye mütahassıslığı. Milli Savunma Bakanlığı Sıhhiye Daire Başkanlığı, Ankara Tıp Fakültesi dekanlığı yapmıştır13.

Tevfik Salim(Sağlam),(1882-1963) Mektebi tıbbiye-i şahane (Askeri tıbbiyesi) 1903'te bitirmiş, Gülhane Hastanesinde iç hastalıkları asistanlığı yapmış, Osmanî Tıp Fakültesinde laboratuar şefi olmuş, Balkan savaşına katılmış, Tıp Fakültesinden istifa etmiştir. Birinci Dünya

Savaşı sırasında Erzurum'da bulunmuş, şark orduları müfettişliği yapmış, Gülhane hastanesi başhekimliğine atanmış, iç hastalığı kliniğinde görev yapmıştır. Tıp fakültesinde tıbbi giriş dersleri vermiş, sıtma savaş komisyon üyeliği yapmış, Verem Savaş Derneğini kurmuş, İstanbul Üniversitesi rektörlüğü yapmıştır(1942-1946), emekli olduktan sonra verem savaş çalışmalarına ağırlık vermiştir¹².

Niyazi İsmet (Gözcü) (1884 -1956) Mektebi tıbbiye-i şahaneyi 1909'da bitirmiştir. Selanik ve Manastır'da hastanelerde çalıştıktan sonra Gülhane askeri mektep ve serriyatında göz kliniği hocalığı yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında çeşitli askeri hastanelerde çalışmıştır¹².

Kongre Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın himayesinde gerçekleştirilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ilim ve irfana verdikleri önem ve hekimliğe karşı özel ilgisi her zaman büyük olmuştur.

Kongre üç gün sürmüştür. Kongre programına göre 1 Eylül Salı gününün birinci gündemi açılış konuşmaları, ikincisi ise çocuk vefatı hakkında tartışmalar, 2 Eylül Çarşamba günü tamamen sıtmaya ayrılmış, 3 Eylül Perşembe günü ise cerrahi tedrinden sonra serbest mevzuların bildirileri ile sonlandırılmıştır. Birinci Milli Türk Tıp kongresine Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden 300 katılımcı iştirak etmiştir. Kongrenin sözlü sunuşları ve tartışmalar Türkiye Büyük Millet Meclisi içtima salonunda yapılmıştır. Halk fırkası binasında röntgen filmleri, birçok sağlıkla ilgili açıklayıcı bilgiler sergilenmiştir. Üç gün boyunca hekimler ve halk tarafından ziyaret edilmiştir. Kongrenin kayıtları Türkiye Büyük Millet Meclisi zabt heyeti tarafından gerçekleştirilmiş her gün tutulan tutanaklar katılımcılara dağıtılmıştır. 1926 yılında bir kitap haline getirilmiştir.

Kongrenin üçüncü günü akşamı Sağlık Bakanlığı tarafından tüm katılımcılara yemek verilmiş, 4 Eylül Cuma günü Ankara - Sivas güzergâhında gezi yapılmıştır.

Kongre Açılış Konuşmaları I: Başvekil İsmet Paşa'nın Nutku

Birinci Milli Tıp Kongresi'nin açılış konuşmasını 1 Eylül 1925'de Başvekil İsmet Paşa yapmıştır. İsmet (İnönü) Paşa (1884-1973) harp akademisini 1906'da birincilikle bitirmiş, TBMM'nin ilk dönemi için yapılan seçimlerinde Edirne'den milletvekili seçilmiştir. İkinci dönemde ise Malatya milletvekili olarak meclise girmiş, hariciye vekili olmuştur. 29 Ekim 1923'te cumhuriyetin ilanından sonra cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Paşa tarafından Başbakanlığa atanmıştır. 11 Kasım 1938-14 Mayıs 1950 arasında dört dönem cumhurbaşkanlığı yapmıştır⁹. Baş Vekil İsmet Paşa Hazretlerinin Nutku'nun tam metni aşağıda verilmiştir.

Milli tıp kongresinin muhterem azası

Türkiye reis cumhuru hazretlerinin himayeleriyle mubahı bulunan milli tıp kongresi azası kiramını selamlarım. İlim ve fennin riyaz-i desatirine ve âlimlerin telkinlerine ve delaletlerine istinat eden cumhuriyet-i idare Ankara'da milli tıp kongresinin inikadını idrak etmekle bahtiyardır. Birkaç ay evvel böyle yüksek bir kongrenin içtima etmesi için teşebbüs eden erbab-ı cehdi Ankara'da gördüğümüz zaman his etmediğimiz meserreti burada ifade etmeye muktedir değilim. Bu münasebetle bu kongre için müteşebbis olan merhum üstad Süleyman Numan Paşa'nın hatratını ve memleketin hayat-ı irfanında mesbuk olan hidamatını lisan-ı hürmetle tezkar ederim.

Biz memleketimizde takriben bir asırdan beri teessüs eden yüksek bir meselenin kongre halinde yeni bir hayat ve irfan safhasını inkişaf ettirmesini memleketimiz için başlı başına bir

merhale-i terakki addediyoruz. Böyle yüksek bir kongreyi yalnız memleketin en güzide ecdadının toprağımızın dört köşesinde uzun müddet tettebularını yekdiğeriyle müdavele ederek tersin etmek ve bütün ilim ve fen aile-i beynelmileinde Türklerin haiz olduğu istidadı müktesebatı tebarüz ettirmek gibi manevi ve esasi nukat nazardan medar-ı iftihar görmekte kalmıyoruz, bu gibi yüksek tıbbi kongrelerinden maddi istifade, içtimai istifade bekliyoruz. Eğer bir memlekette âlimler, fakat sahib-i salahiyet-i âlimler salahiyetlerini o memleketin efradına tanıtırmış ve teslim ettirmiş olurlar ise, eğer onların sözü memleket bütün şuaabat hayatında müessir ve müsemmer olursa o memleket cidden tıbbi esaslara istinat iden büyük bir bina haline gelmiş olur. Müteferri misallerle böyle yüksek bir kongrenin azayı muhtereme tasdi etmek istemem. Fakat bugün bir çok meselelerde ve şuaabat münakaşaatı davet ederken bu münakaşaat içinde salahiyet sahibi alimlerin nihayetinde söyleyecekleri keskin ve kati sözler müşkülâtı hal edebilir. Fakat arkadaşlar! Diğer taraftan da yüksek bir hayat-ı ilmiye vücuda getirmek için, takip etmek için teşebbüs alacak ve buna iştirak edecek memleketin hayatı ilmiyesinde sahib-i salahiyet olmak iddiasını dermeyane edebilecek adamlar yetişmiş bulunuyorlar. Biz böyle bir iddiayı kemal-i mefharetle müşahede ediyoruz. Böyle bir iddianın altından aziz doktorlarınızın kemal-i muvaffakiyetle çıkacaklarını bütün dünya nazarında meziyetlerini iktidarlarını bitmez tükenmez çalışkanlıklarını, dünyevi uhrevi hiçbir faide mukabilinde olmayan hasbi vakfı nefislerini zaman zaman idrake edeceğimize mutmain bulunuyoruz. Bilhassa tıbb kongresinin hayat-ı içtimaiyemiz üzerinde feyyaz bir tesir husule getireceğini ümit ediyoruz. İlk cumhuriyet hükümetinden itibaren memlekette sıhhat meselesinin sıhhi mücadelenin devlet programları içinde başlı başına bir mevki olduğu müşahede olunmuştur. Filhakika fasulasız ve amansız bir mücadeleden başka bir şey olmayan bu hayatta diri adam, müdafaa memleketin olduğu kadar iktisadi hayatın içtimai hayatın ve her şeyin esasıdır.

Siniri kavi, akli kavi olan bilgide de kuvvetli bir adamdır. Böyle bir nesli idame etmek ve neslin bu nokta-i nazarından olan zaafalarını izale etmek mecburiyet ve mesuliyetini dergâhta ettiğinizi ilan etmiş bulunuyorsunuz. Bu nutku nazaran düşünülürse kongrenin inikadı tetbularını ve müşahedelerini telkin etmek, milletin enzarında tebarüz ettirmek nokta-i nazarından müvedî bir vazife değil, aynı zamanda milletin heyet-i umumiye sıhhiyesinde doğrudan doğruya veya mesuliyet almaktır derecesinde bir vaziyet göstermektedir. Biz ilk günden itibaren olduğu gibi bundan sonra da umumi sıhhat mücadelesinde vatandaşların ahval-i sıhhiyelerini layık müsait oldukları en yüksek dereceye çıkarmak için yedi ihtiyarımızda olan vesaiti tahsis etmek kararındayız. Fakat diğer taraftan meslekleri sıhhat mücadelesi gibi yüksek bir gaye-i insaniyeye müteveci olan vatandaşlarımızdan, doğrudan doğruya halkın içine atılarak onun dertleri suretinde tebarüz eden tehlikeleri, doğrudan doğruya gözlerinin içine bakarak mücadele etmek karar ve mesuliyetini deruhte etmiş olduklarını görmek isteriz. Siz bu vaziyettesiniz. Bunu kemal-i iftiharla zikir etmek isterim. Bundan sonra kaçacak hayatınız müteakbil vazife ve mesuliyetler sahasında daha semeredar neticeler verecektir. Birçok defa söylenmiştir ve esasen mühim bir hakikattir ki medeniyet yollarında kat edilecek mesafeleri çok olan muhitler, bir günde iki günde arzu ettikleri neticelere varamazlar, bir çok zamanlar mecburdurlar.

Bizim tahminimize göre behemehal en yüksek seviye-i medeniyeye varmak için göstermeye mecbur olduğumuz gayret sarf etmeye mecbur olduğumuz faaliyet lâakal yirmi beş sene devam edecektir.

Muhterem arkadaşlarım! Yirmi beş sene devam edecek bir gayret sarf edeceğiz. Gececek her günümüzde yorgunluktan takatsiz kalıncaya kadar çalışmak, her gün bu bu tarzda çalışmak şartıyla yirmi beş sene geçecektir. Yoksa mütevekkilane ve mütekasilane bu gün yapılacak işi yarına bırakmak suretiyle, güya birçok iş yapılmış gibi az bir emekten çekinmek suretiyle sarf olunan zamanın haddi hesabı yoktur. Her günün akşamı her vatandaş o gün ne kadar çalışmış olduğunu o gün bir saat, bir dakika daha fazla çalışmak için imkân bulamamış olduğunu teslim etmek şartıyla laakal yirmi beş sene çalışmak suretiyle ancak bu umumi ve medeni mücadele-i hayatta halas temin edebilir. Bunu açık bir surette arz etmek mecburiyetindeyim. Doktorların memleketin terakki ve temeddününde haiz oldukları tesir şimdiye kadar belki söylenmiş ve bilinmiş olan tesirlerden -benim müşahedeme göre- yüz kat fazladır. Elbet fenin semeratını riyazî bir surette herhangi bir vatandaşın vücudu üzerinde en aziz olan sıhhati üzerinde bazı ahvalde süratle his ettirmek kadar fenin ve medeniyetin feyzini o dimağda temerküz ettirecek vasıta yoktur. Elinizdeki bu kuvvetli silahı, bahusus önümüzdeki yirmi beş sene zarfında halkın içinde bulunarak en geri, en muhtaç ve en derdli tabakasının içine girerek her birini ayrı ayrı yetiştirmek vazifesi meslektaşlarınızındır ki o meslektaşlarınız bu yüksek kongrenin muhterem azası sevk ve tevciye edecektir.

Kongremize müzakeratını hükümetçe de, bütün efrad-ı memleketçe de kemal-i ehemmiyet ve itina ile alaka ve hürmetle takib edeceğine şüphe etmezsiniz. Kongreye ve azayı kirama muvaffakiyetler temenni ederim.

Birinci milli tıp kongresinin küşat olduğunu beyan eylerim.

Kongre Açış Konuşmaları II: Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekili Dr Refik Bey'in Nutku

Kongrede ikinci olarak Refik Bey konuşmuştur. Dr(İbrahim) Refik Bey (Saydam) (1881-1941) Askeri Tıbbiyeyi 1905'te bitirmiştir. Maltepe Askeri Hastanesi ve Feshane Fabrikasında tabip olarak görev yapmıştır. 1 Aralık 1913'te Harbiye Nezareti Sağlık Dairesi Başkan yardımcısı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda genel karargâh sahra sıhhiye genel müfettiş yardımcılığına atanmıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra 3.Ordunun Sıhhiye Müfettişi olarak Mustafa Kemal'le Anadolu'ya geçmiştir. TBMM I. Döneminde Beyazıt milletvekili olarak meclise girmiştir. Değişik dönemlerde Sıhhiye vekilliği yapmıştır⁹. Refik Bey ülkemize halk ve toplum sağlığı kavramlarını getirmiş olup koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde önemli rol oynamıştır^{1,3}. İnsanların bulaşıcı hastalıklardan korkmadığı, korunmadığı, hastalıkların ve şifanın Allah'tan geldiğine inandığı devirde memleketimizde Refik Saydam birçok yeniliklere imza atmıştır. Dr. Refik Bey'in kongre açılış konuşması tam metni aşağıdadır.

Muhterem hocalarım! Muhterem meslektaşlarım!

Birinci Milli Türk Tıp Kongresi nedeniyle yapılan daveti kabul buyurarak, vatanımızın çeşitli yörelerinden Ankara'ya koşup gelmiş olan sizleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı sıfatıyla ve kemali hürmetle selamlarım.

Türk tıp âleminin her şubesine mensup meslektaşlarımı burada bir arada ve bir gayeye yönelik toplanmış görmeği fenni, sıhhi ve sosyal çalışmalarımızda muvaffak olacağımıza en kuvvetli bir müjde sayarım.

Efendilerim! Gerek tahsil hayatımızda ve gerek meslek yaşayışımızda daima tasavvur edip bir türlü vak'a ve hakikat haline inkılap ettiremediğimiz birçok yüksek gayelerin bugün gerçekleşmesine doğru yürüdüğümüzü görmek bizden bir çok işler bekleyen milletimize karşı da bir görevdir.

Efendilerim! Asırlardan beri, bin bir endişe ve ıstırap içinde yaşamış ve mevcudiyetini muhafaza için her ne zaman lazım oldu ise malini, kanını ve canını feda etmeye hazır olan Türk, aziz varlığını bir kere daha ispat ettikten sonra, kendi yurdunda ve kendi yuvasında asri, medeni ve mükemmel bir hayat geçirmeğe elbette hak kazanmıştır.

Türkün dünyanın en medeni, en refah ve en bahtiyar insanlar gibi mutlu ve huzurlu yaşamasına çalışılırken, Türk hekiminin de çok yüksek ve önemli görevleri vardır, Ve bu görevler hepimiz için bir davranış ilkesi son deyimle bir tip sözleşmesi halinde su üç esasta toplanabilir:

1. Türk hekimi kendi özel ve mesleki hayatında medeni hayatın bütün iyiliklerinden yararlanmış olduğunu görmek ve göstermek ve her ilerlemeyi bizzat nefesine kabul ve tatbik-eylemek suretiyle herkese örnek olmak mecburiyetindedir.

2. Türk hekimi, yalnız kendi özel hayatına ve özel uğraşına bağlı kalmayarak, gerek tedavi ve gerek sosyal nedenlerle ilişki kurduğu halk kitlesi arasında sağlığın korunmasına ait önlemlerin ve bütün medeni görüş ve ilerlemelerin ne olursa olsun samimi bir yayınlayıcısı olacak, her yerde ve herkese doğru ve iyi yaşamının yöntemlerini anlatarak Türk sosyal hayatında geniş kapsamlı, hayırkar ve faal bir yol gösterici görevi yapacaktır. Türk hekimi, memleketimizde ortalama ömrün yükseltilmesi, çalışma veriminin artırılması ve halkın her türlü medeni kolaylıklardan yararlanarak hızlı ve parlak ilerlemelere erişmesi hususlarında çok etkin bir rehber olacaktır.

3. Türk hekimi, büyük şehirlerin süs ve refahına, huzur ve sükûnetine bağlı kalmayarak hayırlı çalışmalarını şehirlerden kasabalara ve özellikle köylere kadar göndererek ve yayararak ve bizzat köylü ile ilişki kurarak onu medeni, sıhhi ve sosyal her türlü gelişmelerden haberdar eyleyecek ve Türk köylüsünün sağlam, üretici bir eleman halinde yetişmesine yardım edecek ve bu suretle harap koy kulübelerinden sağlıklı ve müreffeh evler ve mesut yuvalar meydana gelmesine aralıksız çalışacaktır.

Eminim ki, aziz ve muhterem meslektaşlarım, bu üç görevin iyi bir şekilde yerine getirilmesine çaba gösterirken daima içinden yetiştirdiği ve içinde yaşadığı verimli ve mübarek milletimizin çok yüksek yeteneğini düşünecek ve onun bugünkü hayatından daha pek çok yüksek bir yaşayışa ne kadar hak ettiğini ve layık olduğunu daima göz önünde bulunduracak ve bu yolda atılacak her adımı daha yüksek bir ilerlemenin ilk basamağı, mili ve yüce bir erişmişliğin başlangıcı gibi sayarak bütün ömründe bu faydalı işe büyük bir hisse ayıracaktır.

Sözümün son verirken, bu kongreyi hazırlayan ve ince zekası, yüksek yeteneğiyle memlekette ilme ve tekniğe hürmet fikir ve hissini kalplerimizde uyandıran sevgili hocam Süleyman Numan'ın mukaddes hatırasını hürmetle yad ederim. Su dakikada onun yüksek maneviyatının bize memnun olarak baktığına hiç şüphe yoktur.

Efendilerim, çalışmalarınızda başarı temenni ederim.

Kongre Açış Konuşmaları III: Tıp Fakültesi Reisi Dr Ziya Nuri Paşa'nın Nutku

Üçüncü olarak Ziya Nuri Paşa'nın konuşmasının tam metni aşağıdadır.

Muhterem Baş Vekil Paşa Hazretleri ! Muhterem Efendiler!

Mesleğimize aid müzakerat fenniyede bulunmak üzere akd edilen kongremizi pek kıymetdar ve teşvikar himaye-i fehyalarını almak lutfunda bulunan büyük mümecimiz reis Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerine Birinci Milli Tıp Koğresi heyeti namına arz-ı tazimat ve minetdari bu şereften dolayı kendimi bahtiyar addediyorum.

Kongremizin ilk celsesini açmak suretiyle izhar-ı teveccü ve heyetimiz takdirkar sözleriyle taltif ve mesaimizi terğib buyuran baş vekil İsmet Paşa hazretlerine heyeti umumiye namına arz-ı teşekkürat eylerim.

Bu fenni içtimanın iknadı esbabını izhar ve her türlü tezhilat-ı iblaz hususunda doğrudan doğruya muavenetlerini diriğ buyurmayan sıhhiye ve muavenet içtimaiye ve müdafaa-i milliye muarif vekili ve bu hazeratına mualla binayı bize tahsis lutfunda bulunan TBMM riyaset-i celilesine membusanı kiram hazretine dahi takdim-i şükran eylerim.

Muhterem Efendiler!

Her milletle ilim adamlarının kendi meslekleri dahilindeki tetkikat ve mesailerinden yekdiğerine haberdar etmek ve aralarında müzakerat bulunarak terakkiyat ve keşfiyat hizmet etmek üzere umumi içtimalar akd etmeleri öteden beri bir ihtiyaç halini almıştır. Bu lüzum ve ihtiyaç tarz-ı mesailerinin derecesine göre muayyen zamanlarda toplanma suretiyle işe başlayarak beynelmilel kongreler akdiyle de tatmin edile gelmiştir. Türk yurdunda tababetin bir asra karib zamandan beri geçirdiği edvar ve sefahat içinde Türk etıbbası dahi münferit mesaileri hakkında teati efkar edebilmek üzere fenni cemiyetler teşkili lüzumunu fiili sahaya çıkarabilmek için halen Türkiye tib encümeni ismini alan cemiyet-i ilmiyeyi altmış seneyi müteceviz bir zaman evvel tesis ettikleri gibi son senelerde de fenni tib şubelerinin iktisap ettiği müsad ve terakkiyi takiben diğer tıbbi cemiyetler daha teşkil etmemişlerdir. Yalnız her şube-i tıbbiyedeki meslektaşlarımızın iştirakiyle umumi ve feni bir içtima-i akdine şimdiye kadar fırsat bulmamıştık. Türkiye'deki tib encümeni bu yolda bir sahne-i müzakere ve müşavere açmak üzere bu günkü kongrenin tertibini teemmül ve tezekkür ederek heyeti idaresini tavzif etmişti.

İşte muhterem meslektaşlarım! Bu gün merkez hükümetimizin başta da muhterem mübeccel reis cumhurumuz olduğu halde bütün cumhuriyet hükümeti erkanın izhar buyurdıkları teşvikkar tashilat sayesinde münikad bu kongreye iştirak buyurduğumuzdan dolayı encümen namına arz-ı şükran eylerim.

Tevelli edecek kongrelerimizle ilim ve fen sahasında dahi dünyaya kendimizi daha iyi tanıtacak ve seviyemiz daha ziyadeleştirerek ileride beynelmilel ictimaat davetine dahi vesile teşkil edecek olan bu toplantımızın nafi neticeler vermesini temenni ederim.

İlk milli tib kongremizin tertibi hususunda mühim ve vakıfane mesai ve gayreti sebakat eden ve bu hususta ilk adımı atan ve pek yakında rahmet-i rahmana vasil olan reisimiz Süleyman Numan Paşa'nın namını derin bir hüznle zikrederim. Kendisinin pek arzu eylediği ma't-teesüf hazır bulunmak nasip olmadığı bu ictimamızda müzakerata başlamazdan evvel hatırasını hüürmele yad ederim.

Müzakeratımıza mukaddime olmak üzere müsaadenizle inkişafa doğru giden vatanımızdaki mesaisine temas eden bazı mesele hakkında umumi birkaç söz söylemek isterim.

Şüphe yoktur ki bugün tabiplere tevcü eden vezâifin en mühimi içtimai hıfzısıhha ve nüfus siyaseti meseleleridir. On dokuzuncu asırda tababetin terakkisi ferdi hıfzısıhha kavaidine daha ziyade itinayı temin etmiş ve bu cihet gittikçe tekâmüle doğru yürümüştür. Ancak insanların muhiti tesirattan kendisini vikaye edebilmesi ve hayat bedeniyeyi temine ve vezâifin selametine mazarrat veren avamili def'a ve mukavemet çalışması yollarını gösteren ferdi kimisine yırılan ehemmiyet kadar ictimai ve irki hıfzısıhha kavaidini de nazarı dikkate almak esas düşüncemiz ebna-i cinsimizin sıhhi olmalıdır ki malumat-ı tıbbiyemizle hayati hizmet etmiş olalım. Binaenaleyh biz etibbaca ilmi hamulerimizi tatbikat sahasında esbab-ı emrazın keşfine ve müdavat sevk ettiğimiz gibi birde nüfus siyasetinin esasını teşkil eden irki ve içtimai hıfzısıhha umdelerini nazarı dikkate almak icab eder. Nitekim müctemian yaşayan akvam için buldukları köy, kasaba, şehir, hane mekteb gibi yerlerde hem ferdin sıhhatlerini marazat vermeyecek tertibata hem de kendi arkadaşlarını komşularını izrar ve izaç surette ictimai sıhhi takidada riayet mecburiyetleri vardır. Bu noktai nazardan tarz-ı telebbüs tagaddi, tarzı imkân ve imrazı tenasiliyeleden tevki hususat-ı mühimenin ferdi kaidelerinden başka içtimai ve umumi kavainede riayet etmelidir ki bir ırk bir millet kavi vezinde efrada malik olsun. İşte bunları göstermek öğretmek de bize teveccü ediyce. Bir şehir, bir kasaba nüfusu arasında hasta olanları tedavi ve sari hastalıkların meni esbabını temin kafi değildir. Halkın umumi surette iskanına, yemesine, içmesine, tarz- mesaisine istirahat ve fenni eğlenceler tarzlarına bile alakadar olmamız lazım geliyor.

Esas itibariyle nüfus siyasetine eskiden beri ehemmiyet verilmiştir. İbtida kadim Yunanlılar, Romalılar zamanında başlamak üzere hükümdarlık usul-ü idaresine biteban tarzı ticari bir nüfus siyaseti takip edilmiş ve halkın yalnız harb ve darbe muktedişir olanların çoğalması nokta-i nazarı ileri sürülerek diğerleri ehemmiyetten iskat edilmiştir. Bilahare ticari bir nüfus siyaseti devresi başlamıştır. Bu da imalathanede çalışacak kulların ziyadeleşmesi ciheti düşünülmele insanların her devre-i hayatiyesine göre takip etmesi lazım gelen şeraite ehemmiyet verilmeyerek çocukları dahi bilatetik ve tefrik elişine sevk edebilecek bir amil gibi kaydetmek meslek sakimi tutulmuştur. Ticari nüfus politikası diye tavsif edilen bu usul nihayet mitoz nazariyesini doğurmuştur ki bu da dünyada insanların beslenemeyecek derecede çoğalacağı korkusu esasını takip eden ve evyevm itibarda düşmüş olmakla tetkike şayan bile olmayan bir mezhebedir. Geçen asrın ortalarında daha ziyade milli nüfus siyaseti hareketleri meydana çıkmıştır. Bu tarz siyasette milletlerin içtimai yükselmesi nazarı itibare almaktan ziyade herhangi bir idare hükümetin hududu dahilinde aynı milletten olan efradın çoğalması derpiş edilmiştir. Halen içtimai nüfus siyaseti nokta-i nazarı daha ziyade rağbet bulmaktadır. Bu suretle bir millet efradının her tabakasının ahval-i irkiye ve ferdi ve ictimai ahval-i sıhhiyesi hususuna riayet esasları nazarı dikkate alındığından biz etibbaya teveccü eden vezâifin daha şümüllü, daha geniş bir sahaya giriyor demektir. Madam ki nüfus siyaseti bir milleti teşkil eden efrad-ı sermayesinin heyet-i mecbuasını temas eden nukatı ihtiva etmesi lazım geliyor, şu halde içtimai hıfzısıhha kavaidinin bütün halka şiraiti ictimaiyesine göre tatbik etmek icab eder. Bu suretle kemiyete itibariyle evvel emirde tevesüdat ve vefiyat-ı etfal meselesi nazarı dikkate almak lazımdır ki bu seneki içtimaimizde mevzuu bahs olan mesaiden biri budur. Bununla aynı derecede haiz-i ehemmiyet görülen bir cihette umumumiyet itibariyle kadın ve erke vezâifinin suret-i taksimine ve bunların

ırk hıfzısıhhası nokta-i nazarından tarz meşgalerine teminine gayret etmektir. Bir ırkın, bir milletin selameti için kadınlara tevcih edilecek meşadilin tenasül vezaifini sektedar edecek mahiyette olmamasına dikkat etmek hususunda birinci derecede etıbbaya tevci eder. Bir milletin idaresinde hükümet makinesi tavzı-i adalet temini emniyet mali siyaseti tedvir ettiği gibi nüfus sermayesini de aynı suretle hüsnü idare ve tenmiyeyi nazarı dikkate almak lazım gelir ki iflas tehlikesine girmemiş olsun. Bu mühim ciheti cumhuriyet idareimiz layık olduğu derecede ehemmiyetle nazarı itibara almıştır. Sıhhiye ve muavenet ictimaiye vekili teşkilatıyla ictimai hıfzısıhha ve nüfus siyaseti esasları az zamanda pek kavi bir surette kurulmuştur. Yurdlarını asri kavanin ve kavaid dairesinde yükseltmeye azmetmiş olan Türk milleti cumhuriyet idaresi sayesinde varlığını temin ve takviye ettiği gibi halkın gerek bedeninin gerek dimağın çalışabilmesi için esas olan sıhhat ve gürbüzlüğünün temini içinde lazım gelen teşkilat yapılmıştır. Tatbikatı için biz etıbbaya tevcih iden kısımlarında sebatlı surette gayret gösterdikçe semerelerini peyderpey kaydetmek fırsatları hasıl olacaktır.

Bu meselede mesleğimize temas ettiği için bize ait olmayan mali siyaset ve vergi siyasetinden başka biz etıbbanın mühim surette alakadar olması lazım gelen iskân meselesi ve ziraat siyasetinin mütemmimi bulunan çiftçi anasının işe yarar bir surette ihzar ve tevzi hususları vardır. Nasıl ki yine bu içtimainin ruznamesine dâhil bulunan ve sıhhiye vekâletinin muvaffakiyetiyle idare etmeye başladığı malarya mücadelesi müzakeratımızın mühim bir kısmını teşkil etmektedir.

Nüfusu millinin cemiyeti hakkında lazım gelen takidatta bulunduğumuz gibi keyfiyaten dahi yükselmesi ve kâfi bir nispette olması içinde yardım etmemiz lazım gelen cihetler vardır. Bir memleket nüfusunun ihtiyacatına göre yapacağı işlere suret taksimine ehemmiyet verilmesi pek eski zamandan beri riayet edilmek istenilen bir kaidedir. Bu hususa hal-i hazırda daha vakıfane surette itina edebilmek imkânı vardır. En hafif iş gören ameleden en mühim dimağı mesaide bulunacak tekalere kadar sınıfların ve meşgalerinin derecesine göre kuvvai bedeniye akliyelerinin şerait hususiyesini tesbit için etıbbanın mühim yardımı olacaktır.

İlm-i islahı ırk ve ırki hıfzısıhhası diyebileceğimiz öjenin nokta-i nazarından aile teşkili ve emraz-ı tenasüliye ve beneviyenin sirayet ve intişarı hakkındaki kanunlarımıza tamamiyle riayeti temin ve umumi ve ferdi hayatta ihtiyarlara, zayıflara, mamullere, kazazedelere muavenet ve sigorta teşkilatı esaslarının tertip ve tanzimini teşvik ve şeraitini tesbit hususunda da vazifedar olmağımız icap ediyor. Velhasıl ictimai hıfzısıhha ve nüfus politikası meselelerinde etıbbanın atiyen şimdikinden daha ziyade ve daha sebatlı surette vazifedar olması lazım geldiğine bütün dünyaca kanaat hasıl olmuştur.

Memleketin nüfusu başlıca serveti demek olduğundan bir Türk etıbbasının dahi cumhuriyet idaresinin bahis ettiği fiiliyatı serbestisi ve ilim adamları hakkındaki teveccü ve takdirler sayesinde sevgili vatan ve milletimizin tealisi için ağır fakat manevi büyük bir inşirah tevlid edecek olan mesaide bulunmakla vatandaşıma memleketimiz ve onun idare makinesini tanzim iden azimkar heyete karşı vazifemizi etmiş olacağız. Bunu da meslektaşlık ve vatandaşlık samimiyeti ifa ve tenasüdü ile bildiklerimiz ve yapmak istediklerimiz hakkında aramızda teatiyi efken ve mesleğimiz dahilindeki sayımızı faide bahis neticelere ishal etmekle temin edeceğimiz muhakkaktır.

Açış Konuşmaları ve Kongre Sonrasındaki Gelişmeler Hakkında Genel Bir Değerlendirme

İsmet Paşa halkın medeni seviyeye ulaşması için arzu edilen şeylerin bir iki gün içinde gerçekleşmeyeceğini devamlı ve bıkmadan çalışılması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmalardan anlaşılacağı üzere hekimlerden beklenen görevler sadece meslekleri ile ilgili olmayıp medeni hayatın gereklilikleri ile ilgili yaşam tarzını değiştirmeye yönelik davranışları da kapsamıştır. Ziya Nuri nüfus siyasetine değinmiş, sağlıklı bir nesil için hekimlere düşen görevlerden bahsederken yeme içme iskân gibi konularda hekimlerin rehber olması ve her gruptan insana hizmet vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Ziya Nuri'nin konuşmasında hekimlerin halkın yaşantısı ve sağlığı üzerindeki etkilerinin büyüklüğüne inanışın İsmet Paşa ve Refik Saydam'ın konuşmalarına paralel bir şekilde olduğu dikkati çekmektedir.

Refik Saydam 1925 yılında hazırladığı hizmet programının ana hatları, doktor sayısını artırmak, numune hastaneleri açmak, ebe sayısını artırmak, sağlık memuru yetiştirmek, doğum ve çocuk bakımevi açmak, verem sanatoryumu açmak, sıtma mücadelesi yapmak, frengi ve öteki sosyal hastalıklarla mücadele, trahom ile mücadele sağlık ve sosyal örgütlenmeyi köylere kadar götürmek, sağlık ve sosyal yasaları yapmak, TC hıfzısıhha müessesini kurmak, hıfzısıhha mektebinin açılmasıdır1.

Refik Bey'in Sağlık Bakanlığı sırasında Frenginin önlenmesi, hekimlerin zorunlu hizmetleri, tababet ve şubatı sanatlarının tarzi icrası gibi 48 kanun, tabip odaları, il sağlık idaresi, ölü defin, evlenme muayenesi gibi 18 tüzük yürürlüğe girmiştir14.

Birinci Mili Tıp Kongresinin yapıldığı yıl kongrede özellikle ele alınan sıtma, trahom, frengi ile mücadele için sıtma savaş kanunu, emrazı zühreviye savaş ve talimatnamesi, trahomla savaş kanunu çıkarılmıştır15. Türkiye'nin içinde bulunduğu o zamana özgü şartlar nedeniyle tüm alanlarda medeni seviyelere ulaşmak için sağlıklı insanlara ihtiyaç duyulmuştur. Sağlıklı insan çalışma hayatında verimli olur, ekonomik olarak devlete ya da topluma yük olmaz düşüncesi devletin planlamalarında etkili olmuştur1,4. Yurt geneline yayılmış olan bulaşıcı hastalıklarla yapılan mücadeleden başarıyla çıkabilmek için dikey örgütlenme modeli uygulanmıştır. Buna göre sıtma, frengi trahom gibi hastalıklara yönelik olarak merkez ve taşra hizmet merkezleri açılmıştır. Frengi ile ilgili yapılanma Karadeniz ve yakın bölgelerde, trahom ile ilgili Adana ve güneydoğu illerinde, sıtma ile ilgili yapılanmalar ise tüm ülke genelinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca köylere hizmet götürebilmek için yatay olarak örgütlenme modeli benimsenmiş 1924 yılında 150 ilçede Tedavi Evi kurulması kararlaştırılmıştır1. Hekimler tarafından koruyucu sağlık yerine tedavi edici hizmet verilmiştir. Bu evlerdeki hizmetler hekim olmadığı zaman verilmemiş hizmetler hekim odaklı olmuştur. Bu evlerdeki muayeneler ücretsiz yapılmıştır1,3.

Ülkemizde 1923 yıllarında sıtma görülme oranının % 70-90; trahom görülme oranının % 70 olduğu saptanmıştır15. Daha sonraki yıllarda yeni benimsenen sağlık politikası ile sıtma ve trahomun görülme sıklığında azalmaların olduğu görülmektedir. Bu da yapılan çalışmaların başarısını göstermektedir.

Birinci ve İkinci milli tıp kongrelerinin ana konularını oluşturan sıtma ve trahom başarılı yönetim ve tabiplerin çalışmaları ile kontrol altına alınmıştır. Oluşturulan kanunlarla ebe hemşire, hekim yetiştirilmesi; koruyucu sağlık hizmetlerinin ortaya konması sağlanmıştır.

Çok yüksek başarılar umut eden İsmet Paşa çağdaş seviyeye ulaşmak için en az 25 sene

öngörmüştür. 25 yıl sonra tıp fakültesi 2, hastane sayısı 301, hasta yatağı 18837, doktor sayısı 6900, eczacı 980, hemşire 737, sağlık memuru 4000 sayısına ulaşmıştır 7,16.

Sonuç

Genel tıp konularının ve paramedikal konuların ele alındığı uzun soluklu bir toplantılar dizisi olan Milli Türk Tıp Kongreleri'nin ilki, Eylül 1925'de Türkiye Tıp Encümeni tarafından düzenlenmiştir. Kongrenin açılış konuşmaları ve katılımcı hekimlerin anlattıkları konular, yönetici kadroların ve uygulayıcı hekimlerin ortak paydalarda birleştiklerini göstermiş, halkın sağlık sorunlarına ışık olmuştur. Atatürk ve çalışma arkadaşları 1. Milli Tıp Kongresinde anlatılan konulara uygun bir şekilde planlamalar yaparak birçok oluşuma imza atmıştır.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın himayesi altında yapılan kongre, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi salonunda toplanmıştır. Açılışında dönemin başbakanı İsmet Paşa'nın ve sağlık bakanı Doktor Refik Bey'in de hazır bulunup birer konuşma yaptıkları bu toplantı, cumhuriyet dönemi Türk tıbbının bilimsel ve sosyal tarihi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır.

Kaynaklar

1. Aydın E. Türkiye'de Taşra ve Kırsal Kesim Sağlık Hizmetleri Örgütlenmesi Tarihi, Toplum ve Hekim Temmuz-Ağustos 1997 Cilt 12(80):21-44
2. Aydın E. Dünya ve Tıp Tarihi Öncü Basımevi, 2006
3. Aydın E. Türkiye'de Sağlık Teşkilatlanması Tarihi. Naturel Kitap Yayıncılık. Ankara 2002
4. Aydın E. Atatürk'ün Sağlık Kavram Ve Anlayışı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1995; cilt 48(1):43-54,
5. Kars Z. Ankara'nın Başkent Olduğu Yıllardaki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Durumu Üstüne. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Sayı 58, Cilt: XX, Mart 2004
6. Birinci Milli Tıp Kongre Kitabı
7. Ege R. Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetleri 1923-1998, 83.Kitap. Türk Hava Kurumu Basımevi.1998
8. Şıpkın S. Osmanlılarda Eczacılık, Edirne1991.
9. Aslan Y. TBMM Hükümeti Kuruluşu, Evreleri, Yetki ve Sorumluluğu, Yeni Türkiye Yayınları. Ankara 2001
10. Topçu İ. Örneklerle Türkiye Tıp Encümeninin Bilimsel Faaliyetleri (1946-1966) Uzmanlık Tezi. İstanbul, 2003
11. Özata M. Atatürk ve Tıbbiyeliler, Umay Yayınları,1.Baskı Mayıs 2007
12. Büyük Larouse Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları
13. Meydan Larouse Büyük lügat ve Ansiklopedisi
14. Dr Refik Saydam 1881-1942 Ölümünün 40. Yıl Anısına. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları. Ankara 1982.
15. Ege R. Türkiye'nin Sağlık Hizmetleri ve İsmet Paşa. İnönü Vakfı. Türk Hava Kurumu Basımevi. Ankara 1992
16. Cumhuriyet Dönemi Yataklı Tedavi Hizmetleri 1923- 1982 ve 1982 Çalışma Yıllığı. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları. Çağ Matbaası. Ankara 1983.

